

Brede blik door vormingsonderwijs

Op openbare basisschool Bentwijzer in Benthuizen volgen leerlingen hindoeïstisch, islamitisch, joods en protestants vormingsonderwijs. Dat is niet meer dan logisch, vindt schooldirecteur Jacqueline Langeveld. 'Wij zijn een basisschool, en bij die basis hoort aandacht voor verschillende perspectieven op het leven.'

TEKST: ANNEMARIE VAN DEN BERGEN
MARTIN VAN DEN BOGAERDT
BEELD: DANIËLLE VERWEIJ EN
MARTIN VAN DEN BOGAERDT

‘Onze school heeft vijf pijlers’, licht Langeveld toe, ‘waaronder bewustwording en buitenwereld, waarbij het draait om vragen als: Wie ben ik, wie ben jij? Wat geloof ik, wat geloof jij? Deze vragen sluiten heel mooi aan bij vormingsonderwijs. Op de middelbare school krijgen leerlingen ook levensbeschouwing. Dus door hier op de basisschool mee te starten, zorg je voor een doorgaande leerlijn.’

Voor Langeveld zijn de vakleerkrachten de experts om deze lessen te geven, want ‘zij leven wat zij onderwijzen’. Dat is bijvoorbeeld heel zichtbaar bij Esmahan Bilici, vakleerkracht islamitisch vormingsonderwijs. ‘Ik krijg vaak persoonlijke vragen van leerlingen, bijvoorbeeld waarom ik een hoofddoek draag. Ik kan ze hierover vertellen op een manier die je niet snel in boeken vindt.’ Dat vakleerkrachten zelf geloven in wat ze vertellen, vinden de leerlingen belangrijk. Zo zegt leerling Kaylee: ‘Iemand die ergens in gelooft, wil goed uitzoeken wat hij gelooft. Dus die weet er dan ook veel vanaf.’ >>

CARROUSEL

Eén keer per week krijgen de leerlingen uit groep 3 tot en met 6 van obs Bentwijzer 45 minuten lang Levo, zoals ze het levensbeschouwelijk vormingsonderwijs op deze school noemen. Het vormingsonderwijs wordt aangeboden in carouselvorm: vier vakleerkrachten verzorgen om toerbeurt de lessen. Arti Brahmatewari is vakleerkracht hindoeïstisch vormingsonderwijs, Esmahan Bilici verzorgt het islamitisch vormingsonderwijs, Daniël Fortuin het joods vormingsonderwijs en Arie van der Plas is vakleerkracht protestants vormingsonderwijs. Ze hebben allen een onderwijsbevoegdheid, aangevuld met een opleiding vormingsonderwijs, en zijn thuis in de levensbeschouwing waarvoor ze lessen verzorgen. Brahmatewari: 'We starten het jaar met een gezamenlijke les, daarna geven we allemaal afzonderlijk tien weken les.'

'Vakleerkrachten leven wat ze onderwijzen'

De vormingslessen behandelen thema's waarin elke vakleerkracht een element uit de levensbeschouwelijke stroming koppelt aan de leefwereld van de leerlingen. Zo is vakleerkracht hindoeïstisch vormingsonderwijs Brahmatewari op dit moment bezig met het thema geweldloosheid. 'Geweldloosheid heeft binnen het hindoeïsme te maken met niet schaden of kapot maken. Dit koppel ik bijvoorbeeld aan de Week Zonder Vlees. Natuurlijk is het niet mijn doel dat de kinderen allemaal vegetariër worden, zoals veel hindoes, maar het is een mooie kapot om te praten over de vraag: wanneer schaad je iets of iemand? Een van de leerlingen noemde toen het voorbeeld van pesten. En weer een andere leerling zei: Maar juf, hebben planten dan geen gevoel? Zo ontstaan mooie gesprekken.'

DIEPGANG

De vormingsles is ook een moment waarop kinderen vragen kunnen stellen die niet zo snel op een ander moment aan de orde komen, vertelt Van der Plas, vakleerkracht protestants vormingsonderwijs. 'Soms ben ik verrast over de diepgang hiervan, zoals een leerling uit groep 6 die vroeg: Waarom zijn wij eigenlijk op de wereld? Blijkbaar voelen de kinderen de vrijheid om deze grote vragen te stellen. Ik vertel dan hoe ik er vanuit mijn christelijke perspectief naar kijk, maar geef ook altijd aan dat je er anders naar kunt kijken. Het doel van mijn lessen is om de leerlingen zelf aan het denken te zetten.' Een veilige setting creëren is hierbij essentieel, benadrukken alle vakleerkrachten.

Bilici: 'Tijdens het thema *Au!*, over pijn en lijden, vertelde een leerling over een ouder die ziek was. Later zei ze dat ze blij was dat ze haar verhaal had kunnen doen en dat ze zich begrepen voelde. Het is mooi om te merken dat wij tijdens vormingsles ruimte kunnen geven aan verhalen waar anders misschien minder aandacht voor is.' Daniël Fortuin, vakleerkracht joods vormingsonderwijs, werkte voorheen in het voortgezet onderwijs, waar hij filosofielessen gaf. 'Wat ik bijzonder vind aan de leerlingen op de basisschool is dat het mogelijk is om op een luchtige manier over grote thema's en levensvragen te praten. Deze leerlingen zijn over het algemeen heel enthousiast en

Jacqueline Langeveld

willen echt iets leren. Zo vertelde ik eens over waarom wij als joden vaak een keppel dragen. Een paar leerlingen met een moslimachtergrond zagen toen ineens de gelijkenissen met hun eigen geloof. Dan ontdekten ze: Hé, dit lijkt op wat ik ook geloof.'

'Onafhankelijk leren denken'

De leerlingen geven ook aan dat ze de lessen interessant vinden. Zo zegt leerling Justin: 'Ik vind het interessant, omdat zij anders denken dan wij.' En Bella heeft een neef die in God gelooft, 'daarom wil ik weten hoe dat werkt. Waarom gelooft hij dat?' En Dylan ontdekt door Levo dat iedereen iets anders kan denken of geloven: 'Bij Levo leer je over godsdienst. Ik geloof er zelf niet in, maar als anderen erin geloven vind ik het prima. Ik scheld ze dan niet uit.'

Het Centrum voor Vormingsonderwijs verzorgt in gezamenlijkheid met zeven levensbeschouwelijke organisaties het vormingsonderwijs in Nederland. Dat zijn: boeddhistisch, hindoeïstisch, humanistisch, islamitisch, joods, katholiek en protestants vormingsonderwijs. De organisaties hebben ieder een eigen team van vakleerkrachten. Zij stimuleren leerlingen om een eigen levensbeschouwelijke identiteit te ontwikkelen, bieden ruimte voor levensvragen en dragen bij aan begrip, waardering en een open houding naar anderen. De school biedt ouders de mogelijkheid hun kind een van deze levensbeschouwingen te laten volgen of een carousel waarbij meerdere levensbeschouwingen aan bod komen. Ouders hebben wettelijk recht op vormingsonderwijs voor hun kind op de openbare basisschool of samenwerkingschool.

Meer weten? Ga naar www.vormingsonderwijs.nl of neem contact op via 030 760 48 00. Het Centrum voor Vormingsonderwijs zit ook op Facebook, LinkedIn en Instagram.

ROLMODEL

Hoewel de vakleerkrachten één keer per week te gast zijn op de school, horen ze er echt bij. Schooldirecteur Langeveld: 'Daarin willen we een rolmodel zijn voor de kinderen. Hoe wij met elkaar omgaan, dat is het grootste voorbeeld dat ze zien.' De vakleerkrachten waarderen die goede samenwerking met de school. Van der Plas: 'Het is mooi als collega's op school interesse hebben in wat je doet. Soms zit een groepsleerkracht er ook even bij, maar zij hebben ook vaak andere dingen te doen.' Het vraagt enerzijds wat gepuzzel van een school om vormingsonderwijs aan te bieden, maar Langeveld ziet ook de kansen. 'Wij doen veel aan collegiale consultatie, dus op momenten dat de groepsleerkracht even van de groep af is, kunnen zij bijvoorbeeld tien minuten in de les van een collega kijken en een feedbackgesprek voeren.'

Bezuiniging vormingsonderwijs afgewend

Het was afgelopen najaar even heel spannend voor godsdienstig en humanistisch vormingsonderwijs (g/hvo). Het bezuinigende kabinet van PVV, VVD, NSC en BBB wilde het budget van 19 miljoen euro per jaar voor g/hvo schrappen. Dat ging uiteindelijk niet door.

Het kabinet nam in zijn bezuinigingsdrift bewust het woord 'subsidie' in de mond om te suggereren dat g/hvo op tijdelijke basis werd gefinancierd. Niets is minder waar: sinds 2018 is de financiering van g/hvo wettelijk verankerd. Dit gebeurde toen op voorstel van de toenmalige Tweede Kamerleden Loes Ypma van de PvdA, Joël Voordewind van de ChristenUnie en Michel Rog van het CDA.

Structurele bekostiging

Het huidige ChristenUnie-Kamerlid Don Ceder, zijn collega Chris Stoffer van de SGP en ook Harmen Krul van het CDA wilden van staatssecretaris Mariëtte Paul van OCW weten hoe het voornemen om de bekostiging van g/hvo te schrappen zich verhiel tot de Wet op het primair onderwijs (WPO), waarin deze bekostiging

is vastgelegd. De staatssecretaris erkende dat de bekostiging in de wet is verankerd, dus structureel is en niet zomaar kan worden geschrapt. Om deze bezuiniging toch mogelijk te maken, wilde zij de WPO wijzigen. 'De financiering is nog voorzien in 2025 en 2026. De komende tijd wordt het juridische proces rondom het stopzetten van de subsidie per 2027 in gang gezet', zo reageerde Paul, die dus wederom abusievelijk de term 'subsidie' gebruikte. Zij erkende dat puur uit bezuinigingsdrift was besloten de bekostiging te schrappen. 'Vanwege de taakstelling moeten er keuzes gemaakt worden', zo liet zij weten.

Politieke bocht

De staatssecretaris wrong zich nog in een opmerkelijke politieke bocht

door op te merken dat g/hvo niet tot het verplichte curriculum behoort en dat het verdwijnen van vormingsonderwijs daarom geen nadelig effect op de kwaliteit van het openbaar onderwijs kon hebben. 'Openbare scholen worden niet bekostigd om godsdienstonderwijs of levensbeschouwelijk vormingsonderwijs te geven. Dat past niet bij de aard van openbaar onderwijs', zo stelde zij bovendien. Hierbij vergat zij dus dat openbare scholen wel degelijk de wettelijke opdracht hebben om ouders de gelegenheid te bieden om voor hun kind een vorm van g/hvo te kiezen. Als de financiering zou wegvallen, zouden er geen leraren meer zijn om g/hvo te geven en zouden de openbare scholen dus een van hun wettelijke taken niet meer kunnen uitvoeren.

Uiteindelijk trok het kabinet de voorgenomen bezuiniging op g/hvo in, wat betekent dat godsdienstig en humanistisch vormingsonderwijs in het openbaar onderwijs kan doorgaan.

Vormingsonderwijs is geen verplicht onderdeel van het curriculum, maar een facultatief vak dat ouders kunnen aanvragen voor hun kind. Langeveld: 'Aan het begin van het schooljaar informeer ik ouders altijd over de lessen vormingsonderwijs. Ik heb nog nooit meegemaakt dat leerlingen niet meededen aan deze lessen. Ouders zijn juist heel positief en zeggen vaak dat ze vinden dat die brede blik bij openbaar onderwijs hoort. Ook wanneer nieuwe ouders komen kennismaken, vertel ik over de lessen vormingsonderwijs. Ik leg ouders uit dat de kinderen geen religieuze dingen gaan doen, zoals bidden of zoiets. Ze leren in de carrousel wel over verschillende levensbeschouwingen en over welke gewoontes en waarden daarbij horen. Als school vinden we het belangrijk dat kinderen ook in dit opzicht wereldwijd worden.'

Van links naar rechts:

Arie van der Plas: 'Soms ben ik verrast over de diepgang hiervan.'

Arti Brahmawari: 'Zo ontstaan mooie gesprekken.'

Daniël Fortuin: 'Op een luchtige manier over grote thema's praten.'

Esmahan Bilici: 'Vertellen op een manier die je niet snel in boeken vindt.'

Vormingsonderwijs moet in schoolgids

In de schoolgids van elke openbare basisschool moet vermeld staan dat ouders voor hun kinderen kunnen kiezen voor godsdienstig of humanistisch vormingsonderwijs. Die verplichting geldt sinds het schooljaar 2019-2020.

Bij voldoende belangstelling kunnen leerlingen op openbare basisscholen een uur per week onderwijs krijgen in een godsdienstige of levensbeschouwelijke stroming. Op verzoek van de ouders kan het bevoegd gezag een aanvraag doen bij het Centrum voor Vormingsonderwijs, dat deze lessen verzorgt. De verplichting om deze mogelijkheid te vermelden in de schoolgids vloeit voort uit een wetswijziging. Deze regelt ook dat de financiering van levensbeschouwelijk en godsdienstig vormingsonderwijs in de Wet op het primair onderwijs is opgenomen.

Als uw openbare school bij VOS/ABB is aangesloten, kunt u een voorbeeldtekst downloaden om de mogelijkheid tot godsdienstig en humanistisch vormingsonderwijs in uw schoolgids op te nemen.

'Ik ben er inderdaad niet om de leerlingen iets te laten doen vanuit mijn eigen religie', vertelt Fortuin. 'Wat ik wel probeer is om ze te stimuleren om een beetje te filosoferen en te reflecteren. Vormingsonderwijs gaat niet over het bewijzen van het gelijk van een bepaalde religie, maar dat je leerlingen helpt om onafhankelijk te leren denken.' Om ouders te informeren over wat er tijdens de vormingslessen gedaan wordt, schrijven de vakleerkrachten op verzoek van de directeur na elk blok een terugkoppeling voor de nieuwsbrief. 'Aan het eind van de tien weken geven we een boekje mee met alle werkbladen', vertelt Van der Plas. 'Ik stimuleer de leerlingen ook altijd om de vraag waar we het over gehad hebben mee naar huis te nemen om het met de ouders te bespreken. Wij reiken natuurlijk van alles aan vanuit een levensbeschouwelijke traditie, maar het is aan de leerlingen en de ouders zelf om te bepalen wat zij hiermee doen.' ◀

Vragen die anders niet zo snel aan de orde komen